

Junkieverdriet

Cor Vaandrager viste de poëzie van de straat en flirtte met de zelfkant van de stad. Een biografie verkent hoe een studieuze pubertje zich tot een stadsjunkie ontwikkelde.

Hans Renders

Lang voordat het fenomeen stadsdichter opgang deed, was er al stadspoëzie. De stad is haastig, met veel mensen en toch onpersoonlijk. Velen zijn er aan verslaafd, vooral de junkies, de armoedzaaiers en de daklozen. Niemand was meer stadsdichter dan Cor Vaandrager (1935-1992) in Rotterdam, een stad desolater dan welke andere ook. Hij was de voorloper van de nachtburgemeester Jules Deelder. 'Cor Vaandrager is de eerste Nederlandse schrijver,' schrijft Menno Schenke in zijn biografie van Vaandrager, 'die in zijn proza en poëzie openlijk een intellectuele flirt met de straat heeft beleden, met de zelfkant van de grote stad.' Omdat Vaandragerzelf, tenminste de laatste jaren van zijn leven, alle kenmerken van een Rotterdamse achterstandswijk had, is veel uit zijn persoonlijke archief meegegeven aan de vuilnisman.

Vaandrager begint als een veelbelovende jongen, kan al lezen voordat hij naar school gaat, is een studieuze pubertje dat voor de schoolkrant kruiswoordpuzzels maakt en zich suf leest aan Kafka, Reve en Vestdijk. Als bijverdienschrift schreef deze gymnasiumleerling reportages over bedrijfsfeesten voor *Het Rotterdams Parool*. In die functie ziet hij op zeventienjarige leeftijd 'de opvallende' – misschien omdat die ook als gymnasiumscholier in de avond wat bijverdiende – tenorsaxofonist Hans Sleutelaar. Een vriendschap voor het leven, met veel rauwe interrupties. Vaandrager werkte samen met onder meer Sleutelaar, Armando en Hans Verhagen aan

Cor Vaandrager, de voorloper van Jules Deelder als nachtburgemeester van Rotterdam

HANSJE DE REUVEN

een literatuurdie aandacht geeft aan de minder romantische kanten van de werkelijkheid. Met koele, niet moralistische blik registreerden deze berekenende observatoren het moderne leven, isoleerden teksten of afgeluisterde gesprekken en bombardeerden die tot kunst. 'Geen associatie maar precisie.' Dat met name Vaandrager en Sleutelaar hun geld verdienden als journalisten *copywriter*, een tijdje zelfs samen in een duobaan, hielp natuurlijk een handje om de banale werkelijkheid tot in detail te leren kennen. Er ging 'een schok door de stad' toen Vaandrager in het *Algemeen Dagblad* een serie over de Rotterdamse jeugd publiceerde, schrijft Menno Schenke.

Hun podia waren de tijdschriften *Gard Sivik*, *De Nieuwe Stijl* en het minder bekende tijdschrift *Proefschrift*. Schenke beschrijft het allemaal vanuit het perspectief van Vaandrager's vrienden en vriendinnen. Hij besteedt daarbij vele pagina's aan het werk van Vaandrager, maar kiest ervoor daarbinnen het accent op het autobiografische te leggen. Zoweten we nu dat de legendarische dichtregels 'de kroketten in het restaurant/ zijn aan de kleine kant' in – hoe toepasselijk – Madurodam zijn ontstaan. Maar veel diepzinnigs heeft Schenke niet over dat werk te

melden en ook niet hoe zich een en ander verhoudt met de journalistieke praktijk. Dat is jammer want de meeste *Gard Sivikers* en *Nieuwe Stijlers* werkten bij de *Haagse Post*. Maar misschien blijft de verwevenheid met de journalistiek onderbelicht omdat Vaandrager bij de *Haagse Post* al snel op een zwarte lijst kwam staan wegens het plagieren van een verhaal uit een Amerikaans tijdschrift.

Wat wel goed in deze biografie tot uiting komt is desfeervan cynisme, meligheid naarmate Vaandrager ouder werd, de treurigheid van dit leven. Gewapend meteen schroevendraaier gaat hij de stad in om naamplaatjes en grotere hebbedingen te stelen. Zijn woning lijkt wel een opslagplaats van de dienst stadsmeubilair. Vaandrager heeft wel degelijk idealen, zegt hij in een interview: een mooie vrouw, een mooi huis, een auto. Allemaal gekkigheid, want het meest weezinwekkende in het leven vindt deze vormgever van het totale leven 'burgerlijkheid'. En vanuit die houding wordt hij een stelende junk die zijn opeenvolgende geliefden sarta, de kat drogeert, tijdens een feest de hond van de gastheer aftrekt of uit jaloersigheid over collega's die meer succes geld hebben (Jan Cremer!) roddelt. De ooit zo snelledichter in

► maatpakken belandtafwisselend in de kliniek en de gevangenis.

Schenke heeft er een vlot leesbaar boek van gemaakt. Uit bewondering voor zijn held laat hij na het literaire belang van Vaandrager aan te geven. Hij geeft wel een bloemlezing van recensies op diens bekendste prozaboeken, zoals *De reus van Rotterdam* (1971) en *De Hef* (1975), maar een overtuigende typering van eigen hand blijft achterwege. Dat is zo jammer omdat het oeuvre van Vaandrager veel méér is dan in deze biografie gesuggereerd wordt en bovendien aanleiding geeft tot vergelijking met geestverwanten in het buitenland. Het zou toch interessant zijn geweest dit onvertaalbare oer-Rotterdamse vernieuwende literaire werk te verbinden met Vaandrager's jeugdidolen Kafka, Reven Vestdijk, of met de door Vaandrager zo bewonderde en in *De Hef* zo eigenzinnig becommentarieerde popmuziek. Schenke schrijft ergens dat Vaandrager om de haverklap drie puntjes in zijn proza zette, 'alsof de

schrijver continu buiten adem is'. Later lezen we dat hij een vriendin aanraadde Céline te lezen. Het is maar een van de vele voorbeelden waarbij je denkt: waarom wordt zo'n losse opmerking niet wat nader uitgewerkt. Vaandrager stond permanent open voor het moderne leven en herkende zijn geestverwanten op afstand. Als redacteur van *Gard Sivik* zag hij als eerste het grote talent van Jan Wolkers. Hoe eigentijds allemaal ook, veel van zijn inspiratiebronnen haalde hij uit de jaren dertig. Céline en dat geplagieerde verhaal zijn daar voorbeelden van. Maar ook zijn in 1973 gepubliceerde en goedverkopende kinderboekje *Martin, waarom hebbe de giraffe...* blijkt voor een groot deel overgeschreven te zijn uit een vooroorlogs boek waarin de woordenschat van schoolkinderen in kaart was gebracht. Het gaat om de observatie en niet om het *copyright*, de wereld is geschapen om mooie vondsten te doen. Hans Sleutelaar, het directieurtje en de theoreticus van het stel, heeft de meest gevleu-

gelde dichtregel van een tijdperk gemunt, maar liet zich ook al door de jaren dertig inspireren, door een voordracht van Joseph Goebbels: 'Wollt Ihr die totale Poesie?' In 1987 schalden deze woorden op de Documenta in Kassel door luidsprekers. Anoniem. Op het volle leven rust geen *copyright*. Cor Vaandrager overleed vijf jaar later, na drie zelfmoordpogingen bezweek hij aan uitputting, verwaarlozing en een longontsteking. Het volle leven had bezit van hem genomen. Of, zoals Hans Verhagen ooit op een zorgvuldig door Vaandrager bewaard *Grafschrift op C.B.V.* schreef:

Tenslotte, ongevraagd,
heeft Vaandrager de dood ontmaagd

Menno Schenke, 'Vaan. Het bewogen bestaan van C.B. Vaandrager', *De Bezige Bij*, 495 pagina's, €35,-